

NEDERLAND

2009 wordt jaar van. Welk dier gaat de bunzing opvolgen? Tijdens de algemene ledenvergadering van de Zoogdierverseniging is onthuld dat 2009 het Jaar van de Egel wordt. Zoogdierverseniging VZZ gaat een jaar lang campagne voeren voor dit bijzondere zoogdiertje. We willen graag weten hoe het nu precies gaat met de egel in Nederland. De tekenen zijn niet al te gunstig maar een goed beeld ontbreekt. Er lijkt sprake te zijn van een afname van vijftig procent ten opzichte van 1997. Er vallen veel slachtoffers in het verkeer en tuinen worden steeds minder natuurlijk. Daarom moet het Jaar van de Egel ook bijdragen aan meer egelvriendelijk

Egel. Foto Jasja Dekker

beheer van tuinen en parken. Hoogtepunt van de campagne wordt het Egeltelweekend op 18, 19 en 20 september. Dan wordt onder andere de grootste egeltelling ooit gehouden. Zet dit weekend dus vast in uw agenda. Maar meteen al in het begin van het jaar wil de Zoogdierverseniging starten met het 'E-team', het Egelteam. Daarvoor worden forenzen gezocht die dode egels langs de weg registreren en doorgeven. Dat geeft inzicht in de verspreiding en aantallen verkeersslachtoffers. Meer nieuws over het Jaar van de Egel vindt u op www.zoogdierverseniging.nl.

Levende Zoogdierenatlas van start in Overijssel. Op zaterdag 15 november, tijdens de algemene ledenvergadering van de Zoogdierverseniging VZZ, heeft gedeputeerde Piet Jansen van de provincie Overijssel, het start-

sein geven voor het project Levende Zoogdieratlas. De Zoogdierverseniging wil de komende tijd alle Nederlandse zoogdieren, van vleermuis tot otter, in kaart brengen en op internet zetten.

ZOOGDIERATLAS.NL

Overijssel bijt het spits af. De andere provincies volgen. We houden u hiervan op de hoogte.

Iedereen die mee wil helpen, kan straks op de site zoogdieratlas.nl kijken waar een dier al waargenomen is en waar dus de 'witte vlekken' zitten. De bezoeker kan daarna zijn eigen waarnemingen uit het veld doorgeven. Zo wordt 'online' gewerkt aan een steeds beter beeld van de zoogdieren. De site bevat ook achtergrondinformatie over de zoogdieren. Want hoe onderscheidt u bunzing, boommarter, hermelijn en wezel? En welke vleermuissoorten zijn er allemaal? Of wat als u een exotische soort als een wasbeer of grijze eekhoorn tegenkomt?

Partners van de Zoogdierverseniging in het Overijsselse project zijn: provincie Overijssel, NMO (Natuur en Milieu Overijssel), Landschap Overijssel en Zoogdierwerkgroep Overijssel. Kijk op www.zoogdieratlas.nl

Plan Eurlings gaat ten koste van zoogdieren

Doodgereden das. Foto Jasja Dekker

Het plan van minister Eurlings van Verkeer en Waterstaat om de maximale snelheid op de zogenaamde N-wegen te verhogen van 80 naar 100 kilometer per uur gaat extra verkeersslachtoffers veroorzaken onder zoogdieren. Dat heeft de Zoogdierverseniging aan de Tweede Kamer laten weten. Snelheids-

verhogingen leiden tot meer verkeersslachtoffers onder de dieren. Dit blijkt uit onderzoek van Frank van Langevelde (Resource Ecology Group, Wageningen Universiteit) en Rinus Jaarsma (Landgebruiksplanning, Wageningen Universiteit). Nu al is het verkeer de belangrijkste doodsoorzaak van veel zoogdieren. Het gaat dan bijvoorbeeld om dassen, reeën, konijnen, egels, wilde zwijnen, bunzingen en boommarters. Bij de boommarter is verkeer waarschijnlijk de doodsoorzaak in zo'n 90 procent van alle gevallen. Dat is jaarlijks 15 tot 30 procent van de totale populatie. Bij dassen sterft jaarlijks zo'n 12 procent van de populatie door het verkeer. Maar ook bij de op zich succesvol geïntroduceerde otters en bevers is verkeer een van de belangrijkste doodsoorzaken. Onderzoek van de Zoogdierverseniging heeft aangetoond dat meer dan 100.000 egels en mogelijk zelfs meer dan 300.000 egels per jaar worden doodgereden. De Zoogdierverseniging roept de minister op zijn plannen te heroverwegen en pleit juist voor het afwaarderen van wegen (naar 60 kilometer) rond natuurgebieden. Indien de minister zijn plannen toch door wil zetten zijn compenserende maatregelen in de vorm van verkeersluwe gebieden rondom de op te waarderen N-wegen noodzakelijk. Verder moet tegelijkertijd de barrièrewerking van deze N-wegen worden verminderd, bijvoorbeeld door extra wildviaducten.

Beast from the east

De grote bosmuis (*Apodemus flavicollis*) is in Nederland nog vrij zeldzaam. Maar de populatie in zuid oost Limburg ruikt op naar het westen zo blijkt uit onderzoek door vrijwilligers van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Sinds 1987 is bekend dat de grote bosmuis in het Vijlenerbos (gemeente Vaals) voorkomt. Sindsdien is er vele jaren onderzoek gedaan met behulp van vallen. De dieren worden levend gevangen en daarna weer losgelaten. Zo weten we dat de grote bosmuis af en toe nieuwe bosgebieden

bezet, maar uit deze gebieden ook weer verdwijnt. In 2006 werden bijvoorbeeld twee dieren in de omgeving van Winterswijk gevangen en eind 2007

Grote bosmuis. Foto Rollin Vertinde

werd zijn aanwezigheid enkele kilometers buiten het bekende verspreidingsgebied in Zuid-Limburg aangetoond. In september 2008 is in vervolg hierop nog westelijker onderzoek gedaan. Daarbij is de grote bosmuis aan de west zijde van het riviertje de Gulp aangetroffen, nabij Euverem, Bilinghuizen en Hoogcruts. Het beestje lijkt dus op te rukken naar het westen.

Boommarterwerkgroep wint derde prijs

Het project van de Werkgroep Boommarter Nederland om boommarters van zendertjes te voorzien, heeft de derde prijs gewonnen bij de uitreiking van de Fentener van Vlissingen AD-Natuurprijs. De werkgroep krijgt hierdoor een bedrag van 12.500 euro. Dit geld wordt besteed aan een project om enkele boommarters van zenders te voorzien zodat we meer te weten komen over hun leefgebieden en hoe ze deze benutten. Dit onderzoek, waar trouwens nog veel meer geld voor nodig is, is van groot belang voor een effectieve bescherming van deze zeldzame beesten. Juryvoorzitter Ed Nijpels was lovend over het project: 'Verschillende juryleden roemden vooral het geduld waarmee het onderzoek naar de habitat van de boommarter wordt uitgevoerd. Met dit werk kan wellicht de soort voor uitsterven worden behoed.' De Werkgroep Boommarter Nederland is een van de

De prijswinnaars van de AD Natuurprijs
Foto William Hoogteyting

werkgroepen van de Zoogdierverseniging.

Beverdag

Op zaterdag 22 november organiseerden Staatsbosbeheer en Zoogdierverseniging VZZ een dag over twintig jaar bevers in de Biesbosch. Tijdens een levendige dag met afwisselende lezingen werd gevierd dat de herintroductie van de bever in Nederland geslaagd is. Bevers zijn naast de Biesbosch in Limburg, Flevoland, Gelderse Poort en recent in Drenthe uitgezet. Inmiddels hebben zich ook langs de grote rivieren bevers gevestigd en lijkt er spontane uitwisseling van dieren tussen de Gelderse Poort en de Biesbosch te zijn. De verschillende populaties hebben elkaar gevonden en dit was wel een feestje

Bever. Foto Vilmar Dijkstra

waard. De verwachting is dat de populatie de komende jaren verder zal groeien.

Het konijn is terug!

In de negentiger jaren werden de konijnen in Nederland getroffen door een epidemie van het Rabbit Haemorrhagic Disease (RHD), in het Nederlands ook wel Viraal Haemorrhagisch Syndroom of VHS genoemd. De dood kwam zo snel dat ook dieren in goede conditie 'omvielen'. In eerste instantie is wel gedacht aan vergiftiging, maar al snel werd duidelijk dat de konijnen waren getroffen door RHD. De ziekte richtte in Italië in 1988 een ravage aan in konijnenhouderijen.

De populatie konijnen in Nederland is nu weer zo goed als terug op het niveau van begin jaren negentig, voordat deze zwaar getroffen werd door de virusziekte. Uit tellingen blijkt dat de konijnenpopulatie in Nederland de laatste drie jaar weer toeneemt. Daarvoor was er sprake van een sterke afname. De getelde aantallen zijn bijna zo hoog als in de jaren negentig, voor de uitbraak van RHD. In Nederland leven enige honderdduizenden konijnen.

Het herstel van de konijnen is goed te zien in de kustduinen waar aparte tellingen worden gehouden. De aantallen konijnen in de kustduinen die in 2007 geteld werden, zijn vergelijkbaar met die van de jaren negentig, vóór de uitbraak van RHD. Berekend over de laatste 10 jaar is sprake van een "lichte toename". De voorjaarsstand voor 2007 is zelfs iets hoger dan die in 2006. Wat veroorzaakt dit herstel? Onderzoek van de Zoogdierverseniging toonde aan dat konijnen in Nederland minder kwetsbaar zijn geworden voor RHD. Bij gezonde, geschoten dieren werden antilichamen gevonden die wijzen op een overleefd contact met het virus. Het lijkt er op dat een natuurlijke resistentie tegen RHD is ontstaan. Wel blijven de aantallen in sommige gebieden nog laag en is de huidige dichtheid, vergeleken met de stand in de jaren vóór die andere ziekte, myxomatose, nog laag. In de jaren zestig verminderde het aantal konijnen in Nederland door myxomatose dramatisch, in sommige gebieden bleef maar 1 procent over.

Drukke ledenvergadering Zoogdierverseniging

Werkgroepen tijdens de ledenvergadering van de vereniging over hun innovierend zoogdieronderzoek laten vertellen bleek een gouden greep. Meer dan 150 mensen kwamen naar het Ecodrome in Zwolle om geïnformeerd te worden over de nieuwe technische ontwikkelingen waarmee zoogdieren in het vrije veld bestudeerd kunnen worden. Auto-

De ledenvergadering. Foto Nico Driessen

matisch werkende foto- en videocamera's spelen een steeds grotere rol in het zoogdieronderzoek. Maar ook het gebruik van satellieten en radar bieden mogelijkheden. Het was zeer inspirerend om te zien hoeveel tijd leden in de ontwikkeling en het testen van de technieken steken. En al dat hightech spul maakt zoogdieronderzoek niet alleen leuker maar ook effectiever.

VLAANDEREN

Vergunning beschermde zoogdieren in Vlaanderen
Omdat sommige zoogdieren beschermd zijn, mag je ze niet zomaar zonder vergunning verstoren, in bezit

hebben of vervoeren. Daarom heeft de Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep voor haar activiteiten een vergunning gekregen van het Agentschap voor Natuur en Bos. Tevens coördineert De Zoogdierenwerkgroep vanaf nu het aanvragen van dergelijke vergunningen voor haar medewerkers en de terugkoppeling van de resultaten naar het ANB. Als je deze vergunning hebt, ben je in orde met de regelgeving voor onder andere het vangen van muizen met live traps, deelname aan onze hazelmuismonitoring, het in bezit hebben van braakballen of opgezette dieren en het vervoeren van zieke beschermde dieren naar een opvangcentrum. Wens je ook gebruik te maken van deze vergunning, lees dan de bijkomende informatie en aanvraagprocedure op onze website: <http://www.zoogdierenwerkgroep.be/index.php?id=113>. Voor een aanvraag neem je contact op met de Zoogdierenwerkgroep.

Algemene Vergadering Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep en Ostend Pelagic
Op zaterdagavond 31 januari houdt de Zoogdierenwerkgroep haar jaarlijkse Algemene Vergadering in Oostende. Schrijf dit alvast in je agenda. Meer details over beginuur, locatie en programma vind je op de website: <http://www.zoogdierenwerkgroep.be>. We zoeken in de buurt een locatie om te overnachten, want aansluitend daarbij gaan we op zondag 1 februari op zeezoogdierentocht op de Noordzee! Tijdens deze Ostend Pelagic onder leiding van Jeremy Demey, die duurt van 8 u tot ongeveer 17 u, zullen we een route varen naar en tussen onze Vlaamse banken speciaal in functie van zeezoogdieren. Op deze trip zijn waarnemingen van bruinvis quasi gegarandeerd. Daarnaast zijn er sporadisch ook waarnemingen van witsnuitdolfijn en tuimelaar. Indien we de havengeul van Nieuwpoort invaren, staat ook gewone zeehond op het menu. Ook krijg je allerlei zeevogels te zien.

Het aantal plaatsen voor de Ostend Pelagic is beperkt: er kan maximaal 50 man mee. Snel inschrijven is dus de boodschap!

Wedstrijd zoogdieren-telweekend: bedenk een wervende titel! Op 17-18 oktober 2009 organiseert de Zoogdierenwerkgroep een Vlaams zoogdieren-telweekend. Bedoeling is dat het iets wordt in de aard van de andere weekends die Natuurpunt organiseert rond het tellen van vogels, vlinders en amfibieën in de tuin. Aan de hand van een folder leer je verschillende soorten zoogdieren herkennen die je in je tuin kan waarnemen. Het zal dus vooral gaan om dagactieve zoogdieren, of zoogdieren die duidelijke sporen nalaten (denk maar aan een molshoop...), of prooien die je kat achterlaat aan de achterdeur. Voor dit zoogdieren-telweekend zijn we nog op zoek naar een goede, pakkende naam, kort en krachtig, ver-

gelijkbaar met "Vogels voeren en beleeren" en "Kijk, een kikker". Hiervoor schrijven we een wedstrijd uit. Deelnemers kunnen hun voorstel voor een geschikte naam ten laatste op 15 januari 2009 doorsturen naar info@zoogdierenwerkgroep.be. Het bestuur van de Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep kiest dan een winnaar uit, die beloond zal worden met een gratis jaarabonnement op Zoogdier voor 2009. De winnaar zal bekend gemaakt worden op de Algemene Vergadering van de Zoogdierenwerkgroep.

Zoogdierenwerkgroep JNM
In de schoot van de Vlaamse Jeugdbond voor Natuur en Milieu (JNM) draait een kleine, maar groeiende en dynamische zoogdierenwerkgroep. Na een zalig zomerkamp in de Gaume, met ondermeer topwaarnemingen van kleine hoefijzerneus, bosvleermuis, grote bosmuis en hazelmuis, vliegen we er weer goed in met een druk werkjaar: een sfeerburlweekend, eikelmuizen inventariseren en vleermuizen zoeken. Nog deze winter vinden een aantal braakbalpluisavonden plaats in Gent. En natuurlijk vergeten we de overwinterende vleermuizen niet (wintertellingen in samenwerking met de Natuurpunt vleermuizenwerkgroep). Kijk voor meer info op www.jnm.be of mail naar zwg@jnm.be

Activiteiten van de JNM:
Lnks: Vangst controleren bij vallen voor onderzoek.
Foto Joachim De Maeseneer

Onder: Het ophangen van de eikelmuiskasten.
Foto Paul Van Daele

